

Vragen aan... Henk Siebel

Momenteel ben je voorzitter van de BLWG, maar je was ook één van de eersten die aan de slag ging met het karteren van mossen eind jaren tachtig. Hoe is dit gegaan?

Ik ben in mossen geïnteresseerd geraakt omdat ze heel duidelijke ecologische relaties met hun leef-omgeving hebben als je ze bestudeert. Een goede manier om hiermee bezig te zijn is door stelselmatig gebieden te inventariseren. Daarbij kom je niet alleen mossen op al bekende plaatsen tegen, maar juist ook op onbekende. Zo ben ik zelf begonnen met de mossen van de IJsselmeerdijk te inventariseren. Later is dit meer gericht geweest op mossen van onbekende gebiedjes en onbekende groeiplaatsen verspreid over het land. Aanvankelijk deden we dit bij de werkgroep vooral met papieren streeplijsten – ik ben ook nog een tijdje waarnemingenarchivaris geweest van de werkgroep. Omdat we de betrouwbaarheid van de waarnemingen als werkgroep altijd belangrijk hebben gevonden, hebben we ook vrij snel een groep van reviseurs ingesteld.

Het is aanvankelijk vooral het werk aan de bladmosflora, veenmosflora en levermosflora eind vorige eeuw geweest dat de basis heeft gevormd van de verspreidingsbeelden van mossen in Nederland. Hierdoor is die basis ook een heel betrouwbare. Het heeft vrij lang geduurd voordat we een goede database voor onze waarnemingen hadden en de financiën om dit in de benen te houden. Toen dit op orde was, was er ook een verdere stimulans om onbekendere delen van Nederland te inventariseren. Pas in het kader van het atlasproject van de werkgroep ben ik toen zelf ook alleen of samen met anderen op stap geweest voor de inventarisatie van hele streken, die nog nauwelijks bekeken waren, zoals o.a. de poldergebieden in Noord-Holland, Utrecht en Flevoland. Juist kennis over het voorkomen van soorten in het huidige cultuurlandschap is van belang om landelijk iets te kunnen zeggen over zeldzaamheid, trend en ecologie. Heel recent heb ik me vooral gericht op plekken met veel stenig substraat in het hele land, mede in combinatie met het verzamelen van materiaal voor het DNA-barcoding project. Niet dat ik hier heel veel tijd voor beschikbaar heb, maar als ik het veld in ga, doe ik dat wel heel gericht en goed voorbereid.

Tegenwoordig is het heel makkelijk om digitaal waarnemingen door te geven en komen er jaarlijks ook heel veel waarnemingen bij. Waar het eerst vooral een uitdaging was voor de werkgroep om verspreidingsgegevens over heel Nederland te krijgen, is het nu meer en meer een uitdaging om de betrouwbaarheid hiervan te bewaken.

De afgelopen jaren heb je je ingezet voor het DNA-barcodingproject. Heeft dit project opgeleverd wat je ervan had verwacht?

Ik ben zelf vooral gefascineerd door de ecologie van mossen. Maar als je die goed wilt begrijpen, moet je datgene wat je ziet in het veld eenduidig kunnen matchen met mostaxa. Als over die taxa onduidelijkheid is, beperkt dat in grote mate het ecologisch inzicht dat je kunt krijgen. Vandaar dat ik blij was toen Michael Stech met de mogelijkheid van het DNA-barcodingproject kwam.

Het DNA-barcodingproject, waarin we samenwerken met Naturalis om voor de hele mosflora genetische sequenties te kunnen bepalen, is een geweldige stimulans voor het taxonomisch onderzoek aan mossen in Nederland. Met actieve leden van de werkgroep is het gelukt om vrijwel de gehele variatie in Nederlandse mosflora op dit moment te verzamelen. Dat waren meer dan 1800 collecties.

Het project was ook voor mij een trigger om in het veld te gaan zoeken naar taxa in lastige groepen die nog niet met zekerheid uit Nederland bekend waren. Verder gaat het veel duidelijkheid geven bij al lang levende vraagstukken bij nauw verwante taxa, waar het op basis van alleen morfologie onduidelijk was. Deze werden soms in Nederland niet onderscheiden, maar in ons omringende landen wel. En tot slot geven de genetische verwantschapsanalyses nog op een aantal plekken aan dat er onvermoede aparte taxa aanwezig zijn, waarvan een deel reeds gede-termineerd kon worden als tot nu toe niet in Nederland bekende soorten. Al met al gaat dit leiden tot het kunnen onderscheiden van meer dan 5% meer taxa in de Nederlandse mosflora. Dit is een ongekend succes te noemen en veel meer dan ik verwacht had.

Veel bryologen weten dat je bezig bent met een opvolger van de *Beknopte Mosflora*. Kun je een tipje van de sluier oplichten?

Voor de mossenstudie is een handzame goede Nederlandstalige mosflora, die up-to-date is, van groot belang. Dat heb ik zelf ook ervaren toen ik begon met mossen. Met de vorige *Beknopte Mosflora* heb ik samen met Heinjo During getracht hier invulling aan te geven. Inmiddels zijn er speciale fotografische technieken voor iedereen beschikbaar om zeer goede macrofoto's te maken van heel dichtbij. Hiermee kun je de karakteristieke habitus van mossen goed vastleggen. Verder is er meer inzicht omtrent soortomgrenzing en hierbij te gebruiken betrouwbare kenmerken bij veel taxa, vooral ook door het hierboven aangehaalde Barcodeproject. En er is het nodige aan te passen in de naamgeving op basis van recent wetenschappelijk onderzoek. Het is dan ook nu een goed moment om weer aan een nieuwe mosflora voor Nederland en België te werken. Inmiddels zijn er al van heel veel soorten habitusfoto's gemaakt, zal er de komende tijd door de taxonomiecommissie van de werkgroep gewerkt worden aan een nieuwe checklist van te gebruiken namen, en zal er gewerkt worden aan de aanpassing en aanvulling van de sleutels. Het idee is om in de nieuwe mosflora te werken met macrofoto's om de habitus in het veld goed weer te geven, als hulp bij het vinden, en daarnaast met tekeningen van microscopische kenmerken, als hulp bij het determineren. In de sleutels zullen de betrouwbare kenmerken (waarin geen overlap zit) duidelijker worden aangeven ten opzichte van de andere kenmerken (waarin meer overlap zit) zodat dit tot betere determinaties kan leiden. Verder zullen de beschrijvingen completer worden wat kenmerken betreft, zodat betere vergelijkingen mogelijk zijn.

Wie is de volgende persoon in deze rubriek?

Ik geef de beurt door aan Rudi Zielman, die al langere tijd bezig is om met name de mosflora in Overijssel beter in beeld te krijgen.